

УДК 338.021.8 (477)

Оксана Богданівна ПЕЛЕХ

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту,
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна,
e-mail: peleho@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5657-6717>*

ПРІОРИТЕТНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Пелех, О. Б. *Пріоритетні засади структурного регулювання національної економіки України*. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2021. № 1 (76). С. 33–45.

***Анотація.** У статті визначено засади структурного регулювання національної економіки в найближчій перспективі у формі реструктуризації. Досліджено завдання суб'єктів структурної політики на мікро-, макро- і мезорівнях. За результатами структурно-темпорального аналізу, проведеного у попередніх працях авторки, виділено чотири цільові напрями: загальні показники, секторально-галузевий розвиток і розвиток продуктивних сил, експорт-імпорт товарів і послуг, оплата праці та міжнародна трудова міграція. Сформовані цілі узагальнено у вигляді трьох доміант розвитку: націленість на економічне зростання, стабілізація структурно-просторового та часового розвитку, вирівнювання рівнів розвитку. Означено, що у найближчій та середньостроковій перспективі Україна повинна скористатися власними конкурентними перевагами і розвивати галузі, в яких має здобутки на внутрішньому і світовому ринках: сільське господарство та переробна промисловість, легка і меблева промисловість, інформаційні технології, виробництво і продаж зброї. Запропоновано розробити та реалізувати цільові комплексні програми, подібні до тих, які впроваджують з метою здійснення регіонального структурного розвитку спільноти в країнах – членах Європейського Союзу: загальнодержавні програми – «Інтелектуальний розвиток», «Інфраструктура та навколишнє середовище», підтримка регіонів, «Розвиток освіти знань»; низку регіональних програм – підтримка науково-дослідної діяльності, підприємництва, діяльності, пов'язаної з дорожньою та залізничною інфраструктурою, муніципальним управлінням, ревіталізацією, інфраструктурою охорони здоров'я та соціальними послугами тощо. Для реалізації програм та цілей запропоновано застосовувати інструменти «м'якого» та «жорсткого» впливу.*

***Ключові слова:** структурна політика; реструктуризація; цілі структурної політики; структурні дисбаланси; цільові програми розвитку.*

Оксана Богданівна ПЕЛЕХ

*доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры менеджмента,
Ровенский государственный гуманитарный университет, Украина,
e-mail: peleho@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5657-6717>*

ПРІОРИТЕТНІ ОСНОВИ СТРУКТУРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Пелех, О. Б. *Приоритетные основы структурного регулирования национальной экономики Украины*. Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2021. № 1 (76). С. 33–45.

Аннотация. В статье определены принципы структурного регулирования национальной экономики на ближайшую перспективу в форме реструктуризации. Исследованы задачи субъектов структурной политики на микро-, макро- и мезоуровне. По результатам структурно-темпорального анализа, проведенного в предыдущих работах автора, выделено четыре целевых направления: общие показатели, секторально-отраслевое развитие и развитие производительных сил, экспорт-импорт товаров и услуг, оплата труда и международная трудовая миграция. Сформированные цели обобщены в виде трех доминант развития: нацеленность на экономический рост, стабилизация структурно-пространственного и временного развития, выравнивание уровней развития. Отмечено, что в ближайшей и среднесрочной перспективе Украина должна воспользоваться конкурентными преимуществами, которые она имеет, и прежде всего, развивать отрасли, в которых уже есть определенные достижения на внутреннем и мировом рынках – сельское хозяйство и перерабатывающая промышленность, легкая и мебельная промышленности, информационные технологии, производство и продажа оружия. Предложено разработать и реализовать целевые комплексные программы, подобные тем, которые внедряют в целях регионального структурного развития, страны – члены ЕС: общегосударственные программы – «Интеллектуальное развитие», «Инфраструктура и окружающая среда», поддержка регионов, «Развитие образования»; ряд региональных программ – поддержка научно-исследовательской деятельности, предпринимательства, деятельности, связанной с дорожной и железнодорожной инфраструктурой, муниципальным управлением, ревитализацией, инфраструктурой здравоохранения, социальными услугами. Для реализации программ и целей предложено применять инструменты «мягкого» и «жесткого» воздействия.

Ключевые слова: структурная политика; реструктуризация; цели структурной политики, структурные диспропорции; целевые программы развития.

Oksana PELEKH

*Doctor of Economic Sciences, Professor of the Management Department,
Rivne State Humanitarian University, Ukraine,
e-mail: peleho@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5657-6717>*

PRIORITY PRINCIPLES OF STRUCTURAL REGULATION OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Pelekh, O. (2021). *Priority principles of structural regulation of the national economy of Ukraine*. [Prioritytetni zasady strukturnoho rehuliuвання natsionalnoi ekonomiky Ukrainy], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomičnih doslidžen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1, (76), pp. 33–45.

Abstract. The article defines the principles of structural regulation of the national economy in the near future in the form of restructuring. The tasks of structural policy actors at the micro-, macro- and meso- levels are considered. According to the results of structural and temporal analysis conducted in the previous works of the author, four target areas are identified: general indicators, sectoral development and development of productive forces, export-import of goods and services, wages and international labor migration. The formed goals are generalized in the form of three dominants of development: focus on economic growth, stabilization of structural, spatial and temporal development, equalization of levels of development. It was noted that in the short term and medium term, Ukraine should benefit from its competitive advantages and, above all, develop industries in which it already has some achievements and can successfully compete in the domestic and global markets. These are primarily agriculture and the processing industry, light and

furniture industries, information technology and the production and sale of weapons. It is proposed to develop and implement targeted comprehensive programs, similar to those implemented for regional structural development of the community in European Union (EU) member states: national programs, namely, «Intellectual Development», «Infrastructure and Environment», support of regions, «Development of knowledge education»; a number of regional programs – support for research, entrepreneurship, activities related to road and railway infrastructure, municipal government, revitalization, health care infrastructure and social services, etc. To implement programs and goals, it is proposed to use the tools of «soft» and «hard» influence.

Keywords: structural policy; restructuring; structural policy goals; structural imbalances; targeted development programs.

JEL classification: E020; O430; P410; R110; R500; R580

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.33-45](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.33-45)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вірний та всебічно обґрунтований вибір стратегії й політики економічного розвитку може стати потужним ресурсом модернізації національного господарства, виведення його на якісно новий рівень інноваційної й соціальної конкурентоспроможності. І навпаки, стратегічна помилка політичних еліт у визначенні напрямів і пріоритетів, насамперед структурних змін в економіці відповідно до потреб внутрішнього і світового ринків, може відкинути країну на узбіччя основних трендів суспільного прогресу XXI століття. У умовах сьогодення важливим стає і те, що не внутрішнє життя саме по собі, а його симбіоз із світогосподарськими регуляторами визначають піднесення або занепад економіки, масштаби злиднів або добробуту держави [1, с. 59]. Тому винятково важливим, вважаємо, є не просто визначити конкретні заходи політики структурних змін, але й розподіл ролей в її здійсненні та основні орієнтири.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Чимало досліджень на тематику політики структурних змін та структурного регулювання національної економіки опубліковано багатьма науковцями. Проблеми структурної політики розглядаються в працях таких закордонних дослідників, як Б. Вінярський (B. Winiarski), А. Карпінський (A. Karpiński), З. Міколаєвич (Z. Mikołajewicz), С. Єрмолаєв. Крім того, М. Зайдель дає означення структурної політики, спираючись на концепції урядів Західної Європи, Японії, Південної Кореї, Малайзії, Сінгапуру, Тайваню. У статті Є. Фукс і колективній монографії за редакцією А. Файферака (A. Fajferek) розглядаються поняття структурної політики у більш вузькому і теоретичному розумінні. Серед українських науковців, які досліджували та досліджують ці питання доцільно виділити С. Білу, С. Гонту, С. Григор'єву, В. Ковальчука, Х. Ковтало, В. Луцкова, Т. Романову, О. Горняк, Ю. Пилипенка, Л. Гриневич, Б. Патона, О. Кавтиш, Ю. Чайку, В. Ковальчука та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питанню виокремлення пріоритетних засад структурного регулювання національної економіки України на мікро-, макро- та мезорівнях на сучасному етапі достатньої уваги не приділялося. Наявні публікації, зазвичай, стосуються теоретичного осмислення проблеми структурної політики. Крім того, варто підкреслити відсутність прив'язки у працях українських та іноземних науковців структурної

політики до структурних дисбалансів і диспропорцій на загальнонаціональному і регіональному рівнях, що ми намагалися зробити у нашому дослідженні. Доцільно звернути увагу, що структурні дисбаланси та диспропорції були виявлені авторами на основі власної методики, про що ми згадували у попередніх працях.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування пріоритетних основ структурної політики України на сучасному етапі виходячи з існуючих структурних дисбалансів та диспропорцій. Розкриттю мети сприяє вирішення наступних завдань: запропонувати схему структурної взаємодії в рамках структурної політики України; виокремити цілі сучасного етапу структурної політики України, пов'язані з усуненням структурних диспропорцій та розробити пропозицій щодо цільових програм розвитку та інструментальних засобів для використання в процесі реалізації структурної політики України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурна політика означається як сукупність цілеспрямованих/усвідомлених дій, спрямованих на формування умов й активізацію чинників економічного зростання. Більше того, «структурна політика не може розглядатися поза контекстом зростання економіки як основної мети її сучасного функціонування» [2, с. 87]. Саме звідси О. Сухарев робить висновок, що ліквідація зазначеного недоліку можлива за відповідної постановки структурних завдань розвитку економіки, і саме звідси робить висновок, що «вони повинні зводитися не тільки до створення певного бізнес-середовища, конкурентного чи будь-якого іншого клімату, зняття адміністративних бар'єрів, підтримки окремих форм бізнесу, формування стимулів або нарощування підприємницької ініціативи, раціональних витрат бізнесу, приватизації, а до діагностики і відтак цілеспрямованої зміни параметрів структурної динаміки» [2, с. 87]. На жаль, «нинішня структурна політика більше тяжіє до перерозподілу. Однак в сучасних умовах структурна політика неминуче все менше пов'язана з перерозподілом існуючих доходів і все більше – зі створенням умов для формування нових джерел таких доходів» [3, с. 31]. Так говорять російські дослідники про російську економіку, але, вважаємо, ці висновки цілком справедливі й щодо економіки України.

У контексті цього дослідження наведені міркування так чи інакше наголошують на необхідність формувати та реалізовувати більш сучасний варіант активної структурної політики, який експерти називають реструктуризацією. М. Зейдель акцентує [4, с. 368], що процеси реструктуризації – це структурні зміни, які: мають свідомий характер; реалізуються згідно з конкретною програмою; здійснюються з використанням механізмів і економічних заходів, які гарантують запрограмований результат. У рамках втілення реструктуризаційної стратегії розрізняють, залежно від рівня прийняття рішення, три види діяльності.

Перша – це мікроструктурна (або внутрішня) реструктуризація, яка здійснюється на рівні суб'єктів, що здійснюють безпосередньо економічну діяльність. Ці суб'єкти діють відповідно до статуту у рамках чинного законодавства, використовуючи відповідні методи управління, налагоджують потрібні зв'язки із зовнішнім середовищем і здійснюють необхідні зміни якості й асортименту продукції/послуг, технологій виробництва тощо. Такі дії називають мікроструктурною або внутрішньою реструктуризацією.

Другий вид діяльності є макроструктурною реструктуризацією, яка відбувається на найвищому рівні – країни. Вона визначає процеси, в яких держава та інші зовнішні структури активно використовують різні інструменти для

активізації розвитку конкретних економічних сфер за рахунок інших, прагнучи в такий спосіб поліпшити загальні результати господарювання на рівні країни. Зазвичай ці процеси супроводжуються змінами в перерозподілі коштів, виділених на розвиток тих видів економічної діяльності, секторів і галузей, зазвичай, традиційних, які занепадають і є неефективними, на користь тих, що можуть стати прогресивними. Більш конкретно, завдання влади зводяться до:

- обмеження виробництва та зайнятості у галузях економіки із застарілою технологією;
- підвищення рівня зайнятості та ефективності у галузях, що використовують сучасні технології;
- переміщення доступних грошових ресурсів для підтримки процесу структурних змін;
- розвиток галузей з високим ступенем використання сучасних технологій задля підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках і сприяння експорту відповідної продукції на зовнішні ринки;
- здійснення відповідної трансформації власності з метою кращого управління нею.

Третій вид діяльності – це мезоструктурування, яке стосується структурних змін, що відбуваються на рівні регіону – області, району, промислового комплексу тощо. Тут формується потенціал економічної трансформації конкретних територіальних одиниць і здійснюється перебудова регіонів. Часто ці механізми тісно пов'язані з інноваційними процесами. Зауважимо, що при всьому цьому повинно мати місце домінування ринкових механізмів як основного регулятора економічних процесів, тоді як держава, спираючись на ринкові закони, здійснює свою діяльність, реалізуючи в такий спосіб свою активну роль в економіці у рамках ринкової доктрини.

Отже, у рамках структурної політики України суб'єкти господарювання повинні займатися вирішенням комерційних, виробничих та інвестиційних проблем, тоді як влада – підтримкою структурних змін в національній економіці. Органи влади повинні забезпечити відповідний конкурентний клімат, який мотивує суб'єкти господарювання виявляти ініціативу, нести економічні ризики, започатковувати супутні підтримувальні та прискорювальні поточні та структурні процеси. Також у нинішній час з'явився новий вимір структурної політики держави – зовнішній. Він є наслідком глобалізації виробництва та міжнародної торгівлі, збільшення взаємозв'язку між окремими сегментами світової економіки, а також об'єднання країн у різні типи міжнародних організацій та економічних груп.

Такими, вважаємо, мають бути основні дії, які здійснюють суб'єкти активної структурної політики України на нинішньому етапі.

Узагальнена модель формування та реалізації структурної політики, побудована нами і адаптована для умов України, представлена на рис. 1.

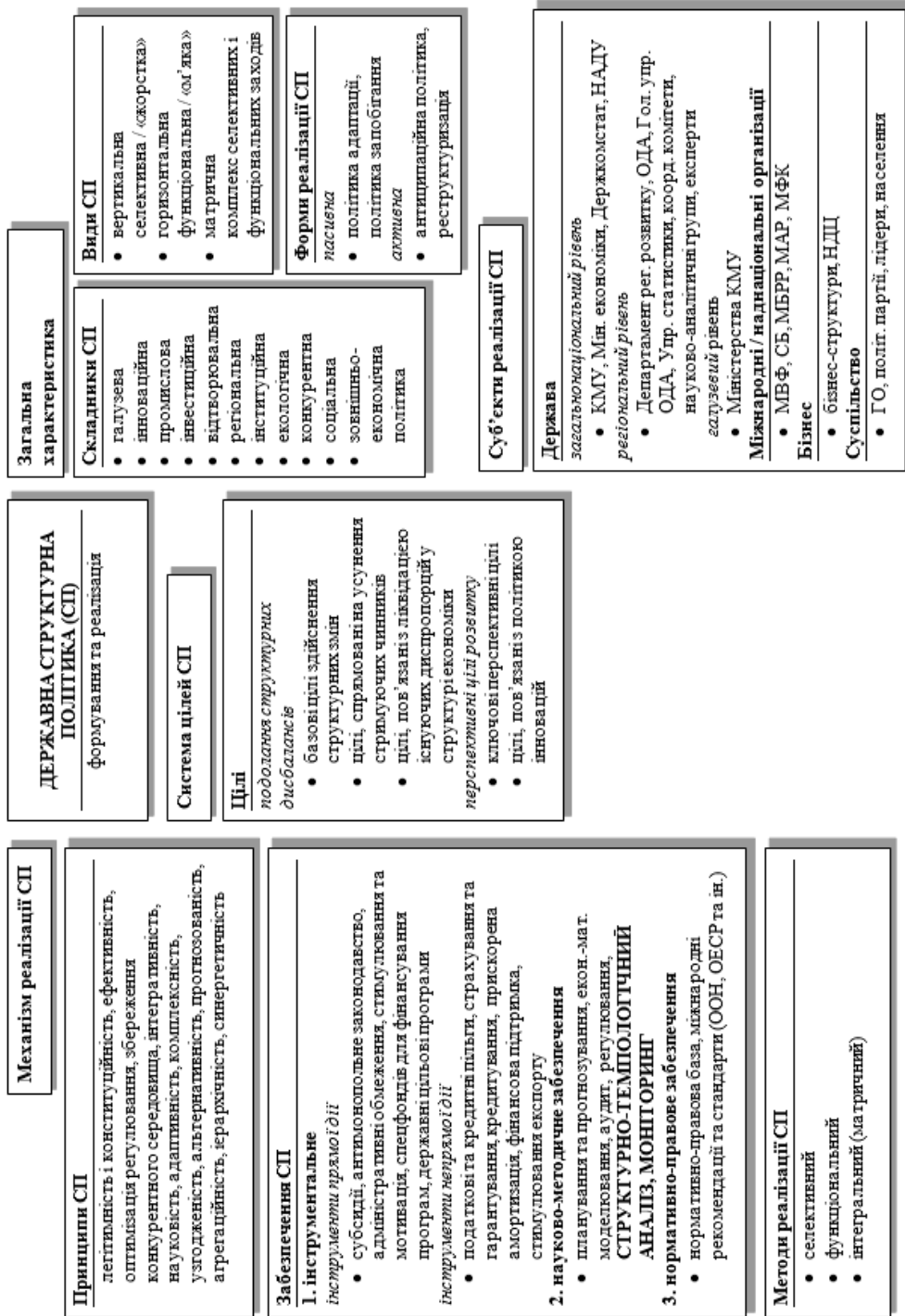

Рис. 1. Модель формування та реалізації структурної політики
 Джерело: складено автором

Основою для конкретизації цілей, пов'язаних, насамперед, з ліквідацією існуючих диспропорцій у структурі економіки на загальнонаціональному і регіональному рівнях, послужив структурно-темпологічний аналіз, проведений нами у попередніх працях [5; 6; 7; 8; 9]. У результаті узагальнення вдалося виділити чотири цільові напрями: загальні показники, секторально-галузовий розвиток і розвиток виробництва, експорт-імпорт товарів і послуг, оплата праці і міжнародна трудова міграція.

У напрямі загальних показників, а саме ВВП, структури рахунку товарів та послуг основними цілями щодо економічного розвитку та подолання диспропорцій є:

- підвищити темпи зростання реального ВВП (до рівня розвинених країн світу);

- стабілізувати та збільшити частку нагромадження основного капіталу в структурі економіки (нагромадження має відповідати потребам економічного розширення, технологічного розвитку, модернізації економіки);

- зменшити частку проміжного споживання у структурі використання ресурсів рахунку товарів і послуг;

- стабілізувати і знизити частку кінцевих споживчих витрат у структурі використання ресурсів рахунку товарів і послуг;

- забезпечити випереджаючі темпи зростання виробництва і підвищення інвестиційного попиту над зростанням споживчого попиту;

- зробити стабільною частку зміни запасів оборотних коштів у структурі використання ресурсів рахунку товарів і послуг;

- знизити рівень податків (принаймні до рівня попередніх років).

У напрямі секторально-галузового розвитку і розвитку виробництва варто:

- забезпечити постіндустріальну траєкторію секторального розвитку економіки: прискорені темпи зростання третинного сектора (послуг), неспадні темпи промислового розвитку;

- у рамках третинного сектора забезпечити прискорені темпи конкурентних на зовнішньому ринку послуг (інформаційні послуги, професійні бізнесові послуги, консалтингові);

- у рамках вторинного сектора здійснити структурний маневр в бік підвищення частки галузей, що виробляють продукцію з високим ступенем переробки, високотехнологічну та інноваційну продукцію;

- у рамках всіх секторів забезпечити створення високопродуктивних робочих місць;

- наростити і збільшити частку виробництва товарів і послуг (для забезпечення більшості внутрішніх потреб за рахунок власного виробництва);

- забезпечити здійснення модернізації виробництва, його технічного і технологічного переоснащення, зниження ресурсоемності задля зростання конкурентоспроможності власного виробництва;

- забезпечити прискорені темпи зростання соціально-орієнтованих видів економічної діяльності і сучасних високорентабельні види діяльності, які є індикаторами постіндустріального розвитку та креативної економіки (сфера інформації та телекомунікації, фінансова та страхова діяльність, професійна, наукова та технічна діяльність, операції з нерухомим майном, мистецтво, спорт, розваги, відпочинок);

– забезпечити переважаючі темпи розвитку переробної промисловості й агропромислового сектора над темпами зростання оптової та роздрібно торгівлі.

Експорт-імпорт товарів і послуг варто скерувати на:

– забезпечення зростання частки експорту товарів і послуг у структурі використання ресурсів рахунку товарів і послуг;

– забезпечення позитивне торговельне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами;

– зміну структури експорту: переважання технологічної продукції, зменшення частки сировини та низькотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, здатної конкурувати на світових ринках не тільки за ціною, але й асортиментом і якістю;

– збільшення частки експорту та імпорту послуг у порівнянні з часткою сировинних товарів, перетворення комп'ютерних, комунікаційних та інших послуг на провідний сектор розвитку експорту послуг.

Цілі, пов'язані з оплатою праці і міграцією:

– вжиття негайних заходів для зміни політики в сфері оплати праці для усунення необґрунтоване зростання частки оплати праці в структурі ВВП та забезпечення наближення до структурного співвідношення між оплатою праці та іншими доходами в структурі ВВП;

– зростання заробітної плати повинно забезпечуватися насамперед зростанням продуктивності праці, бути результатом структурних змін і технології виробництва, зниження його матеріалоемності, виробництва наукоємних товарів та послуг;

– структурна політика у регіонах має бути спрямована на підвищення продуктивності, узгодження галузевих і територіальних пріоритетів розвитку, технічне переозброєння промисловості, підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації робочої сили;

– у розвитку регіонів, а також галузевого розвитку постає проблема пріоритетів і перспектив розвитку з урахуванням їхнього ресурсного потенціалу, використання потенціалу міжрегіональної та міжнародної співпраці; важливим є формування ефективних механізмів перетікання капіталів і людських ресурсів від менш до більш «привабливих» видів економічно діяльності;

– знизити рівень трудової еміграції населення, а щодо переказів від мігрантів, які надходять з-за кордону, розробити національну програму добровільного залучення цих коштів у розвиток національної економіки на противагу винятково кінцевого споживання домогосподарств.

Зазначені цілі визначають загальне спрямування структурних змін у найближчій і середньостроковій перспективі. Однак навіть тут потрібно задати часові та інвестиційні пріоритети та конкретизувати їх, що потребує більш детального структурного аналізу на нижчих рівнях.

Наші пропозиції базуються на тому, що Україна повинна скористатися тими конкурентними перевагами, які вона має, і насамперед розвивати ті сфери та галузі, в яких вона вже має певні здобутки і може успішно й без особливих труднощів конкурувати як на внутрішньому ринку, так і на світовому ринку.

Насамперед, йдеться про сільське господарство та переробну промисловість, яка пов'язаним з ним. Попит на продукти сільського господарства завжди буде, а в Україні є всі умови для успішного його ведення – належні погодні умови,

відповідні ґрунти і традиції землеробства, які склалися історично. Сьогодні Україна посідає в світі третє після США та ЄС за експортом зерна, частка її світового експорту постійно перевищує 10%, є перспектива вийти на другу сходинку. Те саме стосується виробництва і експорту продуктів харчування, які мають високий рівень доданої вартості. Це при тому, що якість продукції не поступається європейській, тоді як ціна – значно нижча.

Останніми роками Україна збільшила експорт продукції в Африку, Азію, ЄС. На цих ринках має попит традиційна для нас продукція: пшениця, кукурудза, ячмінь, борошно, соняшникова і соєва олія, мед, відходи харчової промисловості, насіння олійних культур, м'яса продукція, сири і йогурти, овочі та продукти їхньої переробки, кондитерські вироби, вода, вино, тютюн тощо. Український агропромисловий комплекс активно посуває з ринку російських виробників, що стало особливо відчутним після анексії Росією Криму та від початку війни на Донбасі. Значною мірою це пов'язано з переходом України на європейські та світові стандарти й якість продукції.

Привабливими і перспективними для інвестування є такі напрями агропромислового сектора, як розвиток малого та середнього фермерства, насінництво і селекція, виробництва біопалива, будівництво та модернізація зрошувальних систем, розвиток інфраструктури сільського господарства, зокрема річкова логістика і судноплавство, лізинг сільськогосподарської техніки. Ці напрями безпосередньо стимулюються розвитком сільського господарства, а також проблемами, пов'язаними з його розвитком і нарощуванням обсягів виробництва – застаріла транспортна, виробнича і обслуговуюча інфраструктура, неефективне використання земель, повільні впровадження новітніх технологій і модернізація виробництв, недовіра до українського виробника. Загалом Україні треба подолати агросировинну спеціалізацію і спрямувати значні інвестиції в технічний і технологічний розвиток агропромислового комплексу.

Ще однією пріоритетною галуззю для України є легка промисловість. Чимало підприємств легкої промисловості – виробників світових брендів мають українську прописку, і перспектива їхнього експорту – європейські та азійські ринки.

Це стосується й меблевої промисловості, яка також має в Україні глибоке історичне коріння і добрі традиції виробництва. Важливим завданням є реально заборонити вивезення за кордон лісу-кругляку і налагодити виробництво високорентабельної готової продукції, на яку є сталий і значний попит у західних країн.

Не варто забувати, що Україна має значний потенціал у інформаційних технологіях. Враховуючи існуючі тенденції структурного розвитку і високий науковий і освітній потенціал країни, ІТ-технології вже в найближчій перспективі випередять машинобудівну галузь. Тут також потрібні інвестиції для створення в Україні відповідного мікроклімату і умов для праці вдома.

Ще один напрям структурного розвитку – виробництво та продаж зброї. Тут Україна вже сьогодні демонструє своє лідерство на світовому ринку. Війна на Сході стимулювала розвиток української машинобудівної та військової промисловості, а іноземні інвестиції дали змогу Україні модернізувати випуск і стати одним з лідерів щодо продажу сучасної зброї і військової техніки – літаків, бронетранспортерів, танків, ракетних комплексів, кораблів на повітряній подушці. Крім того, країна є виробником гвинтокрилів, турбін, трамваїв, вагонів, авіаційної та космічної техніки. Поки що більша частина цієї продукції виробляється для

власних потреб, однак з насиченням ринку є можливість і попит на зовнішніх ринках на ці види продукції.

Таким чином, навіть в рамках традиційних сфер і галузей промисловості в Україні є чітко визначена перспектива та можливість розвивати власну високотехнологічну інноваційну індустрію і сферу послуг.

Сконцентровано перелічені цілі можна виразити у вигляді трьох доміант економічного розвитку: чітка націленість на економічне зростання, стабілізація структурно-просторового та часового розвитку, а також вирівнювання рівнів розвитку. Можна зауважити, що таке узагальнення є ідентичним до цілей сталого регіонального розвитку ЄС [10]. Перша ціль (економічне зростання) у політиці ЄС тлумачиться як основна мета економічної політики – економічний добробут. Друга мета (стабілізація) у політиці ЄС є поняттям динамічним і включає заходи, спрямовані на зменшення довгострокових і середньострокових дисбалансів в економіці окремих регіонів/країн. Тут чинник «праця» є одним із пріоритетів (одна з відправних точок) досягнення цілі, а «капітал» розглядається як інструментальний чинник (засіб). Зазначимо, що «стабілізація» є поняттям динамічним – фактично це обмеження дисбалансу (відхилення від цілі) протягом певного часу. Результатом цих заходів є підвищення рівня розвитку, а також економічного та соціального забезпечення, що є ще однією метою загальної економічної політики об'єднання. Третя мета регіональної структурної політики ЄС (вирівнювання рівня розвитку) ЄС впливає з припущень загальної економічної політики і має за своє джерело постулат рівності.

Згадана аналогія наштовхує на думку про те, що для України цілком доречним може бути розробка та реалізація цільових програм, подібних до тих, які впроваджують з метою здійснення регіонального структурного розвитку спільноти в країнах-членах ЄС. Наприклад, програми структурного розвитку Польщі на 2014–2020 рр. [11; 12, с. 14–15] після відповідної адаптації цілком підходять для України:

- загальнодержавна програма «Інтелектуальний розвиток» – зосереджує увагу на підтримці науково-дослідної та дослідницької діяльності; фінансування охоплює впровадження результатів науково-дослідних робіт та інвестицій в інфраструктуру НДДКР на підприємствах та наукових підрозділах;

- загальнодержавна програма «Інфраструктура та навколишнє середовище» передбачає виділення коштів на будівництво транспортної, водопровідної та каналізаційної інфраструктури та управління відходами; акцент робиться на обмеженні негативного впливу економічної діяльності на навколишнє середовище та енергетику з поновлюваних джерел;

- загальнодержавна програма підтримки окремих регіонів – адресована на розвиток малого та середнього підприємництва;

- загальнодержавна програма «Розвиток освіти знань» – спрямовує кошти на підтримку органів державної влади та місцевого самоврядування за рахунок впровадження системних (позаконкурсних) проектів;

- регіональні програми – охоплюють широкий спектр втручань, починаючи з підтримки науково-дослідної діяльності, підприємництва, діяльності, пов'язаної з дорожньою та залізничною інфраструктурою, муніципальним управлінням, ревіталізацією, інфраструктурою охорони здоров'я та соціальними послугами, і

завершуючи аспектами, пов'язаними з боротьбою із соціальним відчуженням, підвищенням професійної кваліфікації працівників або розвитком системи освіти.

Такого роду цільові програми можуть стати формою реалізації державної структурної політики України.

Важливим аспектом структурної політики є інструментальні засоби, які мають застосовуватися в процесі її реалізації. Йдеться про вибір засобів, ефективність їхнього використання, здатність впливати на структурні пропорції, можливість врахування динамічної структури економічних процесів.

Загалом можна говорити про необхідність застосування двох груп інструментів, про які говорилося вище. Отже, на нашу думку, першу групу мають складати інструменти «м'якого» впливу:

– консультування та інформаційна політика, які мають стимулюючий або попереджувальний характер.

– інфраструктурна політика, завдяки якій підвищується діяльності загалом; інфраструктура може бути матеріальною, інституційною, соціальною тощо; вона не лише підвищує продуктивність діяльності, але й служить основою розвитку;

– засоби та методи стимулювання; вони враховують тарифні та податкові інструменти, субсидії, допомоги, пільги тощо;

Друга група – це інструменти «жорсткої» дії. В основному це заборони та дозволи. Експерти зауважують, що останні на практиці мають більш сильну та парадоксально більш обмежувальну дію, ніж перші, оскільки ефективно обмежують конкретні види діяльності. Конкретний вибір інструментів визначає суб'єкт управління, вибір залежить від уподобань суб'єкта управління, його можливостей, поточної ситуації тощо.

Висновки і перспективи подальших розробок. В умовах українських реалій необхідно формувати та реалізовувати сучасний варіант активної структурної політики у формі реструктуризації. У рамках втілення реструктуризаційної стратегії розрізняють, залежно від рівня прийняття рішення, три види реструктуризації: мікроструктурна (або внутрішня), макроструктурна та мезоструктурна. На кожному рівні формуються свої суб'єкти та завдання політики.

Цілі сучасного етапу структурної політики України, пов'язані з усуненням структурних диспропорцій. За результатами структурно-темпорального аналізу виділено чотири цільові напрями: загальні показники, секторально-галузевий розвиток і розвиток виробництва, експорт-імпорт товарів і послуг, оплата праці і міжнародна трудова міграція. Сформовані цілі узагальнено у вигляді трьох доміант розвитку: націленість на економічне зростання, стабілізація структурно-просторового та часового розвитку, вирівнювання рівнів розвитку. У найближчій і середньостроковій перспективі Україна повинна скористатися конкурентними перевагами, які вона має, і розвивати галузі, в яких вже має певні здобутки і може успішно конкурувати на внутрішньому і світовому ринку. Йдеться про сільське господарство та переробну промисловість, легку і меблеву промисловість, інформаційні технології та виробництво і продаж зброї.

Для України цілком доречним може бути розробка та реалізація цільових програм, подібних до тих, які впроваджують з метою здійснення регіонального структурного розвитку спільноти в країнах-членах ЄС: «Інтелектуальний розвиток»; «Інфраструктура та навколишнє середовище»; загальнодержавна програма підтримки регіонів; «Розвиток освіти знань»; низка регіональні програми.

Такого роду цільові програми можуть стати формою реалізації державної структурної політики України. Для реалізації програм та цілей варто застосовувати інструменти «м'якого» та «жорсткого» впливу.

Перспективи подальших досліджень розглянутої проблеми, полягають у поглибленні розуміння структурного регулювання економіки, розробці цільових програм розвитку економіки України на національному та регіональному рівнях виходячи із запропонованих програм країн-членів ЄС.

Література

1. Бодров В. Г. *Стратегічні пріоритети економічних та інституціональних перетворень в контексті Євроатлантичного вибору України*. Європейський вектор економічного розвитку. Дніпропетровськ : ДУЕП, 2005. С. 58–66.
2. Сухарев О. С. *Структурная политика : к новой инвестиционной модели экономического роста*. Финансы : теория и практика. 2019. № 23 (2). С. 84–104.
3. Симачев Ю., Акиндинова Н., Яковлев А. *Структурная политика в России : новые условия и возможная повестка*. Москва : Высшая школа экономики, 2018. 32 с.
4. Zajdel M. *Istota i zakres polityki strukturalnej*. Polityka Gospodarcza. 2001–2002. Nr. 5–6. S. 362–371.
5. Пелех О. Б. *Структурні зрушення в економіці України (2000–2017 рр.)*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 21. Ч. 2. С. 61–67.
6. Пелех О. Б. *Структурні зміни ВВП України з позиції зайнятості за видами економічної діяльності*. Інфраструктура ринку. 2018. № 25. С. 128–134. URL: <http://www.market-inf.od.ua/uk/25-2018> (дата звернення: 26.12.2020).
7. Пелех О. Б., Юськів Б. М. *Грошові перекази мігрантів у структурі валового внутрішнього продукту України*. Інвестиції : практика та досвід. 2018. № 22. С. 10–18.
8. Пелех О. Б. *Динаміка макроекономічних змін у структурі валового внутрішнього продукту України*. Ефективна економіка. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6657>. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.54 (дата звернення: 22.12.2020).
9. Пелех О. Б. *Аналіз структурних змін в економіці : пропозиція і використання ресурсів у зведених національних рахунках України та Польщі*. Ефективна економіка. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7436> (дата звернення: 12.12.2020).
10. *Communication from the Commission Europe 2020 : A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. 3.3.2010 COM (2010) 2020 final. European Commission. Brussels. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF> (access date: 28.12.2020).
11. *Dokument roboczy służb Komisji Sprawozdanie krajowe – Polska 2018 r. SWD (2018) 219 final*. Towarzystwo dokumentowi : Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego banku Centralnego i Eurogrupy Europejski semestr 2018 r. : Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE), nr. 1176/2011. COM(2018) 120 final. Bruksela, dnia 7.3.2018 r. URL: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-poland-pl.pdf> (data dostępu: 28.12.2020).
12. Borek K. *Znaczenie polityki spójności w zmniejszaniu różnic rozwojowych i strukturalnych między krajami Unii Europejskiej*. Kraków : Uniwersytet ekonomiczny w Krakowie, 2015. 30 s.

References

1. Bodrov, V. H. (2005). *Strategic priorities of economic and institutional transformations in the context of Ukraine's Euro-Atlantic choice* [Stratehichni priorytety ekonomichnykh ta

- instytutsionalnykh peretvoren v konteksti Yevroatlantychnoho vyboru Ukrainy], Yevropeiskyi vektor ekonomichnoho rozvytku, DUEP, Dnipropetrovsk, s. 58–66 [in Ukrainian]
2. Sukharev, O. S. (2019). *Structural policy: towards a new investment model of economic growth* [Strukturnaya politika: k novoy investitsionnoy modeli ekonomicheskogo rosta], *Finansy: teoriya i praktika*, No. 23 (2), s. 84–104 [in Russian]
 3. Simachev, Yu., Akindinova, N., Yakovlev, A. (2018). *Structural policy in Russia: new conditions and possible agenda* [Strukturnaya politika v Rossii: novye usloviya i vozmozhnaya povestka], *Vyssheyaya shkola ekonomiki*, Moskva, 32 s. [in Russian]
 4. Zajdel, M. (2002). *Istota i zakres polityki strukturalnej*. *Polityka Gospodarcza*, Nr. 5–6, s. 362–371.
 5. Pelekh, O. B. (2018). *Structural shifts in the Ukrainian economy (2000–2017)* [Strukturni zrushennia v ekonomitsi Ukrainy (2000–2017 rr.)], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*, Vyp. 21, Ch. 2, s. 61–67 [in Ukrainian]
 6. Pelekh, O. B. (2018). *Ukrainian GDP structural changes in terms of employment upon the types of economic activity* [Strukturni zminy VVP Ukrainy z pozytsii zainiatosti za vydamy ekonomichnoi diialnosti], *Infrastruktura rynku*, No. 25, s. 128–134. Retrieved from: <http://www.market-infr.od.ua/uk/25-2018> [in Ukrainian]
 7. Pelekh, O. B., Yuskiv, B. M. (2018). *Migrants' money transfers as an element of the Ukrainian GDP structure* [Hroshovi perekazy mihrantiv u strukturi valovoho vnutrishnoho produktu Ukrainy], *Investytsii: praktyka ta dosvid*, No. 22, s. 10–18 [in Ukrainian]
 8. Pelekh, O. B. (2018). *Microeconomic changes dynamics in the Ukrainian GDP structure* [Dynamika makroekonomichnykh zmin u strukturi valovoho vnutrishnoho produktu Ukrainy], *Efektivna ekonomika*, No. 11. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6657>. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.54 [in Ukrainian]
 9. Pelekh, O. B. (2019). *Analysis of structural changes in the economy: proposal and use of resources in consolidated accounts of Ukraine and Poland* [Analiz strukturnykh zmin v ekonomitsi: propozytsiia i vykorystannia resursiv u zvedenykh natsionalnykh rakhunkakh Ukrainy ta Polshchi], *Efektivna ekonomika*, No. 11. Retrieved from: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7436 [in Ukrainian]
 10. *Communication from the Commission Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. 3.3.2010 COM(2010) 2020 final. European Commission. Brussels. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.
 11. *Dokument roboczy służb Komisji Sprawozdanie krajowe – Polska 2018 r. SWD (2018) 219 final*. Towarzystwo dokumentowi: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego banku Centralnego i Eurogrupy Europejski semestr 2018 r.: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE), nr. 1176/2011. COM(2018) 120 final. Bruksela, dnia 7.3.2018 r. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-poland-pl.pdf>.
 12. Borek, K. (2015). *Znaczenie polityki spójności w zmniejszaniu różnic rozwojowych i strukturalnych między krajami Unii Europejskiej*, Uniwersytet ekonomiczny w Krakowie, Kraków, 30 s.